

АНОТАЦІЯ

Водославський Т. С. Українське представництво Галицького крайового сейму в 1908–1914 рр. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2025.

У дисертаційному дослідженні вперше здійснено комплексний аналіз діяльності українського представництва Галицького крайового сейму 1908–1914 рр. Основну увагу звернено на практичну роботу українських послів у сеймі щодо вирішення культурно-освітніх, господарсько-адміністративних та бюджетно-фінансових питань населення краю. Проаналізовано виборчі кампанії 1908 та 1913 рр., нормативно-правові основи функціонування законодавчо-представницького органу Галичини, боротьбу за реформу сеймового виборчого законодавства.

У першому розділі здійснено аналіз історіографії та джерельної бази дослідження. Зокрема, встановлено, що вивчення діяльності Галицького крайового сейму здійснювалося ще його діячами. У радянський період ця тема майже не висвітлювалася українськими науковцями, за винятком хіба що праць Володимира Кульчицького. Водночас деякі праці, пов'язані з сеймовою тематикою, публікувалися діаспорними вченими: Михайлом Демковичем-Добрянським, Іваном Лисяком-Рудницьким, Матвієм Стахівим та ін. Найбільш активно сеймова тематика почала досліджуватися в період незалежності України після 1991 р. Найвідомішими дослідниками законодавчо-представницького органу Галичини є Олена Аркуша, Ігор Чорновол, Любомир Ілин, Юрій Плекан та ін. Серед іноземних науковців хотілося б виділити поляків, які займалися вивченням сеймової історії не менш активно, ніж українці. З-поміж польських дослідників можна виокремити, насамперед, Юзефа Бушка, Станіслава Гродзіського, Ришарда Томчика, Адама Вонтора, Ярослава Мокляка та ін.

Джерельна база дослідження є досить об'ємною, поділяється на кілька груп – законодавчі документи, джерела нормативно-правового характеру, спогади діячів, періодичну пресу. Так, прикладом законодавчої документації є виборчий закон для сейму 1861 р. Однак більше значення мають нормативно-правові джерела, зокрема стенографічні протоколи засідань, додатки до них і т. п. Значну кількість інформації містять спогади сучасників подій, наприклад, українських діячів Костя Левицького, Івана Макуха, поляків Міхала Бобжинського, Вінцентія Вітоса та ін. Великий об'єм фактичного матеріалу зосереджено в періодичних виданнях як українською мовою, таких як «Діло», «Громадський голос», «Галичанин», так і польськомовних – «Czas», «Gazeta Narodowa», «Słowo Polskie» тощо.

У другому розділі розглянуто нормативно-правові підстави діяльності Галицького сейму. Зокрема, подано інформацію про причини створення місцевого законодавчо-представницького органу Галичини, виборче законодавство, що базувалося на становій основі з поділом виборців на курії на основі майнового цензу, а також безпосередньо процес подання, розгляду та прийняття законодавчих ініціатив послів, специфіку їх роботи в залі засідань і т. д. Водночас здійснено розгляд сеймової виборчої кампанії 1908 р. Вона характеризувалася значними зловживаннями польської адміністрації та кандидатів у Східній Галичині щодо українців. При цьому, правопорушення були спрямовані проти українських націонал-демократів та радикалів, натомість москвофіли пішли на виборчий компроміс із поляками. Правопорушення на виборах виявилися настільки сильними, що навіть дійшло до кровопролиття, коли жандармами було вбито українця Марка Каганця. Загалом, як наслідок виборів 1908 р., значно загострилися відносини місцевих українців та поляків, наприклад, студент Мирослав Січинський на знак протесту застрелив польського намісника краю Анджея Потоцького.

У третьому розділі дисертаційної роботи розглянуто практичну діяльність українських сеймових послів під час дев'ятої каденції (1908–1913 рр.). З-поміж іншого досліджено господарсько-адміністративні та

бюджетно-фінансові питання, які піднімалися українськими послами на основі поданих ними внесків. Зокрема, вони стосувалися допомоги населенню для ліквідації наслідків різноманітних природних катаклізмів, крайової інфраструктури, підтримки розвитку сільського та лісового господарства і промисловості, вирішення гострих соціальних проблем, а також прийняття нових чи зміни чинних законів, створення адміністративних одиниць і судових округів або змін в їхніх межах та ін. Водночас відображено внески щодо культурно-освітніх питань: створення нових чи розширення наявних початкових та середніх навчальних закладів, захист прав української мови в культурно-освітній сфері та суспільному житті, внесення змін в освітні юридично-правові документи, проведення професійно-технічних курсів, здійснення перевірок для виявлення порушень у шкільництві, боротьби із соціальними проблемами в освіті тощо.

Значна частина третього розділу присвячена аналізу боротьби за реформування сеймового виборчого законодавства в Галичині та перемовинам українців і поляків щодо цього питання. Зокрема, розглянуто процес пошуку компромісу між українськими політиками, з одного боку, та польськими угрупованнями станьчиків, ліберальних-демократів, людовців, з другого, що складала «блок» намісника М. Бобжинського і були більш прихильно налаштовані до змін, а також «антиблоком» подоляків і ендеків, які прагнули обмежитися мінімальними поступками. Висвітлено подальше загострення міжнаціонального протистояння в краї, зокрема «голосну обструкцію» українських послів на сеймових засіданнях з 19 жовтня 1910 р., зрив у квітні 1913 р. польським римо-католицьким єпископатом, який підтримував політику «антиблоку», компромісу на основі виборчого проєкту М. Бобжинського та подання намісником у відставку.

Четвертий розділ, присвячений аналізу діяльності українського представництва в Галицькому сеймі упродовж десятої каденції в 1913–1914 рр., напередодні Першої світової війни, розпочинається рішенням цісаря Франца-Йосифа I про розпуск сейму, призначенням дострокових виборів та

нового намісника Вітольда Коритовського. Проаналізовано вибори 1913 р., зокрема їх хід та результати. Вони виявилися більш спокійними порівняно з попередніми 1908 р., містили менше правопорушень та зловживань проти українських політиків і виборців. Відповідно їхні результати для українського представництва були набагато кращими. Українська репрезентація з 34 осіб майже повністю складалася з послів Української національно-демократичної партії та Української радикальної партії і була налаштована на продовження боротьби за реформу сеймового виборчого законодавства. Однак ситуація була достатньо складною через велику кількість новообраних польських депутатів «антиблоку», зокрема подоляків та ендеків, які не хотіли йти на серйозні поступки. Попри це в переговорах була зацікавлена центральна влада у Відні, що хотіла нормалізувати міжнаціональні відносини в прикордонній Галичині в умовах загострення міжнародних відносин і можливої війни з Російською імперією. Тому завдяки втручання офіційного Відня, який активно діяв зусиллями уряду та галицького намісника, а також посередництву вищого греко-католицького духовенства, в першу чергу митрополита Андрея Шептицького, компромісу вдалося досягнути і схвалити в лютому 1914 р. виборчу реформу. Попри свою недосконалість і значну віддаленість від демократичних ідеалів, новий виборчий закон був кроком уперед, запроваджував загальне голосування в окремих куріях та забезпечував українським діячам гарантовані сеймові мандати завдяки введенню національного кадастру, коли виборці могли голосувати лише за представників своєї національності.

Після прийняття виборчої реформи Галицького крайового сейму українські політичні діячі зосередили свою увагу на практичній діяльності в культурно-освітній, господарсько-адміністративній та бюджетно-фінансовій сферах. Незважаючи на велике значення господарських проблем, наприклад, допомоги населенню для боротьби з наслідками природних катаклізмів, основну увагу українських політиків було звернено на освіту, зокрема розширення мережі середніх навчальних закладів з українською мовою

викладання на державному фінансуванні. Однак поляки, навіть після укладення компромісу в справі виборчої реформи, не хотіли йти на значні поступки українській стороні. Так, вдалося прийняти рішення лише щодо переведення на бюджетне фінансування українських приватних гімназій у Рогатині, Яворові та Чорткові, виокремлення філії державної Львівської академічної гімназії в самостійний навчальний заклад та утворення гімназійної філії в Перемишлі. Водночас мало відбутися одержавлення ще й польських гімназій в кількох містах Галичини.

Дисертація закінчується висновками, в яких підсумовано діяльність українського представництва Галицького крайового сейму в 1908–1914 рр., зокрема, питання історіографії та джерельної бази теми, участі послів у виборчих кампаніях, їх чисельність, партійний та соціальний склад, практичну діяльність у сеймовій залі, боротьбу за виборчу реформу до цього органу. Результати дослідження можна використовувати при написанні праць з української історії, а також Галичини, підготовці наукових статей, створенні навчальних курсів для освітніх закладів і т. п. При здійсненні подальшої науково-дослідної роботи можна проводити поглиблене вивчення культурно-освітніх, господарсько-адміністративних та бюджетно-фінансових питань у громадському житті українського населення в Галичині, які піднімалися політиками, та ін.

Ключові слова: Галицький крайовий сейм, Галичина, українці, поляки, вибори, голосування, посол, депутат, діяч, політик, виборча реформа, парламент, парламентаризм, обструкція, Австро-Угорщина.

SUMMARY

Vodoslavskyi T. S. The Ukrainian Representation in the Galician Sejm in 1908–1914. — A qualification academic thesis submitted in manuscript form.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge: 03 Humanities in the specialty 032 – History and Archaeology. Vasyl Stefanyk

Precarpathian National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2025.

In this dissertation study, for the first time, we have carried out a comprehensive analysis of the activities related to the Ukrainian representation in the Galician Sejm in 1908–1914. The primary focus is on the practical work of Ukrainian representatives in the Sejm in resolving cultural, educational, economic, administrative, budget and financial issues affecting the population of the region. We have performed an analysis of the electoral campaigns of 1908 and 1913, the regulatory and legal foundations of the legislative and representative body of Galicia, and the struggle for the reform of the Sejm's electoral law.

The first section analyses the historiography and source base of the study. In particular, it is established that the study of the activities of the Galician Sejm was carried out by its figures. During the Soviet period, Ukrainian scholars largely neglected this topic, except for works by Volodymyr Kulchytskyi. At the same time, some works related to the Sejm's topic were published by such diaspora scholars as Mykhailo Demkovich - Dobryanskyi, Ivan Lysiak-Rudnytskyi, Matvii Stakhiv, etc. The most active study of the Sejm's topic began during the period of independence of Ukraine after 1991. Olena Arkusha, Ihor Chornovol, Lubomyr Ilyn, Yurii Plekan, and others were among the most famous researchers of the legislative and representative body of Galicia. Among foreign scholars, we would like to single out Poles who were engaged in the study of the history of the Sejm no less actively than Ukrainians. Foremost, we can specify Jozef Bushk, Stanislaw Grodziskyi, Ryshard Tomchyk, Adam Wontor, Jaroslaw Mokliak, and others among Polish researchers.

The source base of the study is quite extensive. It is divided into several groups: legislative documents, sources of a regulatory and legal nature, memoirs of figures, and periodicals. Thus, an example of legislative documentation is the 1861 electoral law for the Sejm. However, regulatory and legal sources are of greater importance, in particular, stenographic minutes of meetings, annexes to them, etc. A significant amount of information is contained in the memoirs of contemporaries of those events, such as Ukrainian figures Kostia Levytskyi, Ivan Makukh, and Poles

Michał Bobzyński, Wincenty Witos, etc. A large amount of factual material is concentrated in periodicals, both in Ukrainian, such as ‘Dilo’, ‘Hromadskyi Holos’, ‘Halychanyn’, and in Polish – ‘Czas’, ‘Gazeta Narodowa’, ‘Słowo Polskie’, etc.

The second section examines the regulatory and legal foundations of the activities of the Galician Sejm. In particular, we have provided information about the reason for the creation of the local legislative and representative body of Galicia, electoral legislation based on an estate system, dividing voters into *curiae* according to property qualifications, as well as the process of submitting, considering, and adopting the representatives’ legislative initiatives, the specifics of their work in the meeting room, etc. At the same time, the 1908 Sejm electoral campaign is considered. It was characterized by significant abuses of the Polish administration and candidates in Eastern Galicia against Ukrainians. At the same time, the offences targeted Ukrainian national democrats and radicals, while the Moscowphiles made an electoral compromise with the Poles. The offences in the elections were so severe that they even ended up with bloodshed when the gendarmes killed the Ukrainian Marko Kahanets. In general, as a result of the 1908 elections, relations between local Ukrainians and Poles significantly worsened. For example, student Myroslav Sichynskyi assassinated Andrzej Potocki, the Polish governor of the region, in protest.

The third section of the dissertation examines the practical activities of Ukrainian deputies of the Sejm during the ninth term (1908–1913). Among other aspects, we have examined economic, administrative, budget and financial issues raised by Ukrainian representatives to the Sejm based on the initiatives they submitted. In particular, they concerned assistance to the population to eliminate the consequences of various natural disasters, regional infrastructure, support for the development of agriculture, forestry and industry, solving acute social problems, as well as the adoption of new or changes to existing laws, the creation of administrative units and judicial districts or changes within their borders, etc. At the same time, their initiatives were reflected on cultural and educational issues involved the creation of new or expansion of existing primary and secondary educational

institutions, protection of the rights of the Ukrainian language in the cultural and educational sphere and public life, amendments to educational legal documents, conducting vocational and technical courses, conducting inspections to identify violations in schooling, combating social concerns in education, etc.

A significant portion of the third section is devoted to the analysis of the struggle for reforming the Sejm electoral legislation in Galicia and negotiations between Ukrainians and Poles on this issue. In particular, we have considered the process of seeking a compromise between Ukrainian politicians, on the one hand, and the Polish factions of the *Stańczyks*, liberal democrats, and People's Party deputies (*Ludowcy*), on the other hand, who formed the Governor M. Bobzynskyi 'bloc' and were more open to reforms, as well as the opposing 'anti-bloc' consisting of Podolians and National Democrats (*Endecja*), who aimed to limit changes to minimal concessions. The growing escalation of the interethnic confrontation in the region is highlighted, in particular, the "loud obstruction" of Ukrainian deputies at the Sejm's sessions starting on 19 October 1910, the breakdown in April 1913 initiated by the Polish Roman Catholic episcopate, which supported the policy of the "anti-bloc" of a compromise based on the electoral project of M. Bobzynskyi, and the resignation of the governor.

The fourth section is devoted to analysing the activities of the Ukrainian representation in the Galician Sejm during the tenth term in 1913–1914, just before the First World War. It begins with the decision of Emperor Franz Joseph I to dissolve the Sejm, call early elections and appoint a new governor Witold Korytowskyi. We have analysed the 1913 elections, in particular their course and results. They turned out to be relatively peaceful compared to the previous ones in 1908, contained fewer offences and abuses against Ukrainian politicians and voters. Accordingly, their outcomes for the Ukrainian representation were much better. The Ukrainian representation of 34 people consisted almost entirely of representatives of the Ukrainian National Democratic Party and the Ukrainian Radical Party, and was determined to continue the struggle for the reform of the Sejm's electoral legislation. However, the situation was quite complicated due to the large number of newly

elected Polish deputies of the “anti-bloc”, in particular Podolians and National Democrats (Endecja), who did not want to make serious concessions. Despite this, the central authorities in Vienna were interested in the negotiations, seeking to stabilize interethnic relations in border Galicia in the context of aggravation of international relations and a possible war with the Russian Empire. Therefore, thanks to the intervention of official Vienna that actively acted through the efforts of the government and the Galician governor, as well as the mediation of the higher Greek Catholic clergy, primarily Metropolitan Andrei Sheptytskyi, a compromise was reached and the electoral reform was approved in February 1914. Although imperfect with significant distance from democratic ideals, the new electoral law was a step forward, introducing universal suffrage in individual curiae and providing Ukrainian figures with guaranteed parliamentary mandates through the introduction of a national Cadastre, allowing voters to elect representatives of their own nationality.

After the adoption of the electoral reform of the Galician Sejm, Ukrainian politicians focused on practical activities in the cultural, educational, economic, administrative and budget and financial spheres. Despite the great importance of economic problems, for example, assistance to the population in coping with the consequences of natural disasters, the primary attention of Ukrainian politicians was on education, particularly expanding the network of state-funded secondary educational institutions with the Ukrainian language of instruction. However, even after reaching a compromise on the electoral reform, Polish authorities did not want to make significant concessions to the Ukrainian side. Thus, it was only possible to adopt decisions regarding the transfer of Ukrainian private gymnasiums in Rohatyn, Yavoriv and Chortkiv to budget financing, the separation of a branch of the Lviv State Academic Gymnasium into an independent educational institution and the establishment of a gymnasium branch in Przemyśl. At the same time, Polish gymnasiums in several cities of Galicia were also to be nationalized.

The dissertation ends with conclusions summarizing the activities of the Ukrainian representation of the Galician Sejm in 1908–1914, in particular, covering

the issues of historiography and the source base of the topic, the participation of representatives in electoral campaigns, their number, party and social composition, practical activities in the Sejm's meeting room, the struggle for electoral reform in this body. The study outcomes can be used when writing works on the history of Ukraine and Galicia, preparing scientific articles, creating academic courses for educational institutions, etc. Further research work could delve deeper into cultural, educational, economic, administrative, budget and financial issues which existed in the public life of the Ukrainian population in Galicia and were raised by politicians, etc.

Key words: the Galician Sejm, Galicia, Ukrainians, Poles, elections, voting, representative, deputy, figure, politician, electoral reform, parliament, parliamentary system, obstruction, Austria-Hungary.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України категорії Б

1. Водославський Т. Господарсько-адміністративні питання українського населення на сесіях Галицького крайового сейму (1908–1914 рр.). *Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина»*. Івано-Франківськ, 2021. Вип. 34. С. 234–246.

DOI: <https://doi.org/10.15330/gal.34.234-246>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/istgal/article/view/5553/5972>

2. Водославський, Т. Вибори до Галицького крайового сейму 1908 року. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія»*. 2023. № 12/54. С. 102–128.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283663>

URL: <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/283663>

3. Водославський Т. Виборча кампанія до Галицького крайового сейму 1913 року. *Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина»*. Івано-Франківськ, 2023. Вип. 36. С. 40–52.

DOI: <https://doi.org/10.15330/gal.36.40-52>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/istgal/article/view/7316/7538>

4. Водославський Т. Ухвалення виборчої реформи Галицького крайового сейму 1914 р. як основа польсько-українського порозуміння. *Вісник науки та освіти (Серія «Історія та археологія»)*. 2024. № 2 (20). С. 1418–1431.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-1418-1431](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-1418-1431)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/9661/9714>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Водославський Т. Діяльність Лазаря Винничука – посла до Галицького крайового сейму від Станиславівського повіту (1908–1914 рр.). *Матеріали XXXVIII-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство та краєзнавці: досвід минулого та сьогоденні завдання (до 120-річчя від дня народження професора А. Г. Слюсарського)»*, м. Харків, 4 грудня 2020 р. Харків, 2021. С. 18–23.

URL: <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2021/06/Tezy-38-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>

6. Водославський Т. Депутатська діяльність Тимотея Старуха в Галицькому крайовому сеймі (1908–1914 рр.). *Історія України в регіональному та глобальному вимірах: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції*, м. Маріуполь, 25 лютого 2021 р. Маріуполь, 2021. С. 9–13.

URL:

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/12821/1/ЗБІРНИКГД%2025.02.2021%20ДОНДУУ.pdf>

7. Водославський Т. Господарсько-адміністративні проблеми українців на сесіях Галицького крайового сейму (1908–1914 рр.). *Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 р. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, 5–9 квітня 2021 р. Івано-Франківськ, 2021. С. 71–73.*

URL: <https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2021/08/тези-пну2021.pdf>

8. Водославський Т. Вибірчі кампанії до Галицького крайового сейму в 1908 та 1913 рр. *Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2021 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 4–5 квітня 2022 р. Івано-Франківськ, 2022. С. 46–48.*

URL: <https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2022/08/тези-пну-2022-.pdf>

9. Водославський Т. Культурно-освітні питання українців на сесіях Галицького крайового сейму (1908–1914 рр.). *Матеріали звітної наукової конференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2022 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 3–7 квітня 2023 р. Івано-Франківськ, 2023. С. 121–123.*

URL: <https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2023/10/2023-tezy-vyk-1.pdf>

10. Водославський Т. Господарські питання українців на сесіях Галицького крайового сейму (1908–1914 рр.). *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій: матеріали XXIV Міжнародного науково-практичного форуму, м. Львів, 4–6 жовтня 2023 р. Львів, 2023. С. 654–657.*

URL: <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/901>

11. Водославський Т. Вибірчі закони до Галицького крайового сейму 1861 та 1914 рр.: порівняльний аналіз. *Матеріали звітної наукової конференції*

викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 1–5 квітня 2024 р. Івано-Франківськ, 2024. С. 53–54.

URL: <https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2024/07/zbirnyk-tez-vykladachiv.pdf>